

"ושם נעלה ונראה ונשתחוה..."

מתוך תפלת מוסף לג' רגלים

ומפני חטאינו גלינו מארצנו. ונתרחקנו מעל אדמתנו. ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוה לפניך. ולעשות חובותינו בבית בחירתך. בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. מפני היד שנשתלחה במקדשך:

אלהינו ואלהי אבותינו. מלך רחמן רחם עלינו...בנה ביתך כבתחלה וכוונן מקדשך על מכונו. והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו. והשב כהנים לעבודתם ולוים לשירם ולזמרם...ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו ככתוב בתורתך. שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר. בחג המצות. ובחג השבועות. ובחג הסוכות. ולא יראה את פני ה' ריקם.

דברים פרק כו

(א) וְהָיָה כִּי תָבִיא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ... (ב) וְלָקַחְתָּ מִרְאשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶץ... וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יָבָחָר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְּוֹ שְׁמוֹ: (ג) וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הֵהָם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגְדַּתִּי הַיּוֹם זֶה ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּיִנוּ לֵאמֹר... (ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָיו ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אָבִי וַיְרַד... (ו) וְעָתָה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רְאשֵׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' וְהִנְזַחְתִּי לְפָנָיו ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְפָנָיו ה' אֱלֹהֶיךָ:

אדרת אליהו {הגר"א} והשתחוית. זה כלל כל היוצא מבית המקדש צריך השתחואה.

הגרי"ז מבריסק (יומא כא, א)

בגמ' אר"י א"ר בשעה שישראל עולין לרגל עומדים צפופים ומשתחויים רווחים, והנה נראה דהאי דינא דבעינן להשתחוות ברגלים אין זה דין מיוחד ברגלים אלא כל שעה שנכנסים לעזרה צריכים השתחואה, ודבר זה מבואר מדברי הגר"א, ששכתב גבי הבאת ביכורים "והשתחוית זה הכלל כל היוצא מביהמ"ק צריך השתחואה", הרי דגם זה דביכורים טעונין השתחואה אינו דין מיוחד לביכורים אלא משום דכל הנכנס לביהמ"ק צריך להשתחוות וזהו ג"כ ההשתחואה שנאמרה ברגלים שאומרים בתפילת מוסף "ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו" דזה דין כללי דכל שבא לעזרה טעון השתחואה. [ובמקום אחר הוסיף: וכך אף יתפרש הפסוק "ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם" שהוא מכח דין זה, הואיל והלכו למקום המקדש צריכים להשתחוות].

רבינו יוסף בכור שור פ' כי תבא [ובסגנון דומה בחזקוני]: והשתחוית – כאדם שלוקח רשות מרבו והולך לו.

רלב"ג שמואל א א, ג

וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעִירוֹ מִיָּמִים יְמִימָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִזְבֹּחַ לָהּ צְבָאוֹת בְּשֵׁלָה וְכוּ' וּבְאִשֵּׁר שֶׁהִיָּתָה הַשְׁתַּחֲוָא מִמֶּשׁ כִּי הִנְכַּסְתָּ שֶׁמֶן צָרִיךְ שִׁישְׁתַּחֲוֶה.

פנים יפות על התורה

"ואת כל העדה הקהל... " [דכל הנכנס לעזרה צריך להשתחוות.

רמב"ם הלכות ביכורים פרק ג

[יב] המביא את הביכורים ... ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן וישתחוה ויצא...

[יד] ... נמצאת אומר שהביכורים טעונין שבעה דברים: הבאת מקום, וכלי, קריאה, וקרבן, ושיר, ותנופה, ולינה.

שולחן ערוך אורח חיים סימן קלב סעיף ב

וכשיוצא מבהכ"נ אומר ה' נחני וגו' (תהילים ה, ט) (כל בו) (יח) ו ומשתחוה ויוצא (מהרי"ל).

משנה ברורה שם: ומשתחוה ויוצא - דבמקדש נמי כשגמרו העבודה היו משתחוין ויוצאין...

*****

פרי דברים פסקא לא

...מאחר שהוכיחם... אמר להם שמא יש בלבבכם מחלוקת על מי שאמר והיה העולם אמרו לו שמע ישראל אבינו כשם שאין בלבך מחלוקת כך אין בלבנו מחלוקת על מי שאמר והיה העולם... ועל כן הוא אומר (בראשית מז לא) וישתחו ישראל על ראש המטה, וכי על ראש המטה השתחוה אלא שהודה ושבח שלא יצא ממנו פסולת...

בראשית כד, נב

[וישתחו ארצה לה' – (אליעזר)] פרש"י: וישתחו ארצה - מכאן שמודים על בשורה טובה:

בראשית רבה פרשה נח

מלבי"ם: כי תחלה היתה עלייתו להשתחוות היינו להתפלל על חנה כי היה דרכם להתפלל בהשתחואה, משא"כ אחרי שנולד שמואל לא עלה אלא כדי לזבח...

פחד יצחק, אגרות וכתבים {הרב יצחק הוטנר}

הנך כותב דלהשתחוות דתפלת מוסף הכונה היא להתפלל. והנך מביא ראייה על זה מילקוט שמואל. חביבי דע לך כי הך דמצינו לפעמים השתחויה במקום תפלה אין זה אלא בבית ראשון, דעדיין לא היה מטבע לתפלה לא בקביעות הזמן ולא בקביעות הנוסח. ועל כן מצינו הרבה כינויים לענין התפלה. גם השתחואה היא אחת מהן. אבל מתקופת אנשי כנסת הגדולה ולהבא נעשית התפלה לענין מסויים מאד, הן מצד קביעות הנוסח והזמן והן מצד קביעות מצבי הגוף בתפלה, ועל כן רחוק הוא מאד לפרש השתחואה דתפלת מוסף במובן תפלה.

והנני מוצא לנכון להעתיק לך השערתך בפירוש ענינה של השתחואה דתפלת מוסף. יעויין שמואל "כי הכה ה' בעם מכה גדולה" (שמו"א ו) ובסוטה דף לה ובמהרש"א דהסתכלות בארון טעונה השתחואה. ומכיון שלעולי רגלים היו מראים את הארון כידוע, לכן שפיר נמנתה השתחואה אצל העליה לרגל.

שקלים פ"א מ"א: והיכן היתה יתרה כנגד דיר העצים שכן מסורת בידם מאבותיהם ששם הארון נגנז

*****

תוספתא מסכת שקלים פרק ב

שלוש עשרה השתחוואות היו במקדש ר' יהודה או' כנגד שער השתחואה כנגד פרצה שחייה ושאר השתחוואות שבמקדש שעל גבי קרבן חובה היו קבע היו וכאן וכאן לא היתה שחייה אלא כריעה ופשיטה בלבד

תוספות מנחות כז,ב

להיכל כולו בארבעים - הקשה ה"ר י"ט מלפנצו מהא דתנן בפרק בתרא דתמיד (לג,ב) בזמן שכי"ג נכנס להשתחות לשם [שלשה] אוחזין בו אי מימינו ואי משמאלו ואחד באבנים טובות כו' הגביה לו הפרוכת נכנס והשתחוה ויצא נכנסו אחיו הכהנים והשתחוו ויצאו אלמא (לבית קדשי הקדשים) שרו ותירץ ר"ת דהשתחוואה צורך עבודה היא, מ"ר.

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ב הלכה ד

והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתחוות בין הדיוט בין גדול לוקה, ואינו חייב מיתה שנאמר אל פני הכפורת ולא ימות, על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו ולוקה.

כסף משנה שם

...ומ"ש רבינו או להשתחוות ה"ק אם נכנס שלא לעבודה או להשתחוות דלהכנס לעבודה או להשתחוות מותר וזו היא ששינו פ"ז דתמיד... וכך הם דברי התוספות בפרק הקומץ ומ"ש בפ"ט מסנהדרין כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עבודה לוקה צ"ל דהשתחויה בכלל עבודה היא שם וסמ"ג כתב וז"ל הנכנס להיכל חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתחוות וכהנים שלא עבדו בין גדול ובין הדיוט לוקה... נראה מדבריו נראה מדבריו דכשאינו בגמר עבודה אם נכנס להשתחוות לוקה ולפי זה דברי רבינו ה"פ הנכנס לקדש שלא לעבודה או שנכנס להשתחוות אם אינו בגמר עבודה לוקה:

תיו"ט: ואני אומר שאף דברי התוספות אינם אמורים אלא כדברי הסמ"ג שכך לשונם דהשתחואה צורך עבודה היא ע"כ ומדלא כתבו עבודה היא ודקדקו לכתוב צורך עבודה ש"מ דאין דעתם למשרי השתחויה אלא כשהיא עם עבודה ומ"מ נ"ל שהעיקר דכל השתחויה שרי שכן בסוף חגיגה כהנים ע"ה שאינם ראויים לעבודה נכנסים להשתחוות.

תמיד פרק ז משנה ז

בזמן שכהן גדול נכנס להשתחות שלשה אוחזין בו אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות...

*****

מדרש שמואל (שמואל א, כח)

וישתחו שם לה'. אמר רבי יצחק הכל בזכות השתחויה, אברהם לא חזר מהר המוריה בשלום אלא בזכות השתחויה, [דכתיב] ונשתחוה ונשובה אליכם (בראשית כב, ה), ישראל לא נגאלו ממצרים אלא בזכות השתחויה, דכתיב ויקד העם וישתחו (שמות יב, כז), התורה לא ניתנה אלא בזכות השתחויה, דכתיב והשתחיתם מרחוק (שמות כד, א), בית המקדש לא נבנה אלא בזכות השתחויה, דכתיב רוממו ה' אלהינו והשתחוו להדום רגליו (תהלים צט, ה), ואף המתים אינן חיים אלא בזכות השתחויה, דכתיב בואו נשתחוה ונכרעה (תהלים צה, ו), ואף הגליות אינן מתכנסות אלא בזכות השתחויה, דכתיב ביום ההוא יתקע בשופר גדול [וגו'] והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים (ישע"י כז, יג).